

УДК [351.74:371.2](477)

П. Д. ЧЕРВОНИЙ

ОРГАНІЗАТОРСЬКІ ВМІННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ГОТОВНОСТІ КУРСОВИХ ОФІЦЕРІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ З КУРСАНТАМИ ВНЗ МВС УКРАЇНИ

У статті досліджено організаторські вміння як компонент готовності курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами ВНЗ МВС України. Встановлено, що організа-торська, регуляторна та інформативна функції виховної роботи дають змогу курсовим офіцерам вирішувати організаторські завдання у виховній роботі й повсякденній службі, регулювати відносини між курсантами. Завдяки цьому можна визначити конкретні завдання, творчо підійти до планування виховної роботи. Для підготовки курсового офіцера до управління виховною роботою рекомендовано методи активного навчання й взаємодії, що розподілені на дві групи – соціально-психологічного тренінгу й дискусійні.

Ключові слова: *готовність, курсант, організаторські вміння, виховна робота, метод активного навчання, соціально-психологічний тренінг, дискусійний метод.*

Організація виховної роботи здійснюється шляхом реалізації всього спектра прогностичних та управлінських функцій: планування, хід виховної роботи, аналіз та підбиття підсумків. Курсові офіцери є не тільки безпосередніми начальниками для курсантів, а й вихователями, які реалізують комплекс заходів, спрямованих на досягнення оптимального розвитку особистості курсанта.

Мета статті – розглянути організаторські вміння як компонент формування готовності в курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами ВНЗ МВС України.

Проблему формування виховних умінь і виховного процесу у вищій досліджували такі науковці, як Н. Ф. Білокур, Т. Д. Дем'янюк, М. А. Томін; сферу управлінського спілкування – С. В. Глазунов, М. С. Коваль, Г. Н. Фідельман, І. П. Шкуратова.

На думку М. А. Томіна, Н. Ф. Білокур, організаторські вміння передбачають визначення конкретних виховних завдань з урахуванням індивідуальних особливостей вихованців та соціально-психологічних особливостей колективу; організацію колективу на виконання поставлених завдань (організувати актив, координувати відносини активу й колективу, організувати контроль, підбиття підсумків і аналіз роботи); співпрацювати з викладачами, батьками та іншими особами, які беруть участь у вихованні [1].

С. В. Глазунов виокремлює педагогічне управління як вміння публічно виступати, застосувати вербальні засоби аргументації [2].

Т. Д. Дем'янюк до управління виховним процесом зараховує: охоплення всіх рівнів і ланок системи виховання; активізацію внутрішніх сил колективу; високу відповідальність організаторів виховного процесу в поєднанні з ініціативою та творчістю виконавців [3, с. 104].

Організацією виховної роботи можна вважати прогнозування й планування її з початку навчального року на тривалий та короткостроковий термін, що виступає важливою необхідною умовою в професійній діяльності курсового офіцера.

План виховної роботи курсового офіцера можна визначити як важливий орієнтир у формуванні й розвитку курсантського колективу та кожного курсанта зокрема. Цей етап окреслює повну картину стратегії й тактики виховної роботи, яку організовує вихователю, і повинен бути невеликим за обсягом. У плануванні курсовий офіцер враховує реальні умови та можливості вишу, рівень розвитку й вихованості навчальної групи, успішність і дисципліну, результати роботи за семестр, якість виконання курсантами доручень, участь у житті навчального курсу, факультету, університету. Це дає можливість визначити конкретні завдання, творчо підійти до планування виховної роботи.

Організаторська, регуляторна та інформативна функції виховної роботи дають змогу курсовим офіцерам вирішувати організаторські завдання у виховній роботі й повсякденній службі, регулювати відносини між курсантами та старшими за спеціальним званням, громадянами, спираючись на соціальні стандарти й етичні норми.

Управління вихованням – це, насамперед, управління молодими людьми. Курсовому офіцеру нині вже недостатньо спиратися на Дисциплінарний статут, накази МВС України, позитивні традиції та досвід навчального закладу. Нині йому для управління виховною роботою все більш необхідною стає психолого-педагогічна підготовка, сформована готовність до виховної роботи.

Альтернативний менеджмент, згідно з формулою Демінга “98/2”, передбачає відмову від покарання, тому що менеджер може виправити лише 2% причин дефектів, які пов’язані з особистістю, а інші проблеми залишаться прихованими [4].

Спираючись на вищевказані теоретичні положення, організаторські вміння в курсових офіцерів можна вважати компонентом готовності до виховної роботи з курсантами.

Планування виховної роботи з курсантами передбачає: морально-психологічне забезпечення дисципліни та профілактику правопорушень; культурно-виховну, просвітницьку й індивідуально-виховну роботу з курсантами.

Організація індивідуально-виховної роботи передбачає такі заходи: аналіз проведення індивідуальної виховної роботи в навчальних групах за місяць і підбиття підсумків; інструктаж з молодшими командирами з метою профілактики надзвичайних подій; аналіз дисциплінарної практики, застосування заохочень і накладання стягнень на курсантів за місяць, квартал, півріччя, рік; організація самостійного вивчення курсовими офіцерами методичних посібників (наприклад, “Методика профілактики суїцидальної поведінки”); проведення лекцій з офіцерами курсу (наприклад, за темою “Методика вивчення та аналіз автобіографічних даних курсанта”); проведення бесід з курсовими офіцерами (наприклад, за темою “Девіантна поведінка та її

особливості в курсантів”); обмін досвідом (наприклад, серед офіцерів підрозділу: “Методи вивчення першокурсників ВНЗ МВС України”).

З метою забезпечення контролю за здійсненням курсовими офіцерами виховної роботи з курсантами розроблено та впроваджено “Журнал обліку індивідуальної виховної та соціально-психологічної роботи з курсантом”. Він дає можливість курсовому офіцеру структурно здійснювати індивідуальний підхід у вихованні курсанта, а саме: вивчення курсовим офіцером біографічних даних та особистісних якостей курсанта, ведення обліку заохочень та стягнень, здійснення й облік бесід з кожним курсантом, облік співбесід з батьками курсантів, вивчення індивідуально-психологічних особливостей курсанта, а саме: ставлення курсанта до служби (наявність організаторських здібностей, ініціативність у виконанні доручених справ); ставлення до оточення (однокурсників, відносини з керівництвом курсу, викладачами); стійкі захоплення (серед інших виділяються релігійність, захоплення окультними науками); особливості поведінки в конфліктних ситуаціях та реагування на зауваження (схильність до створення конфліктних ситуацій, агресивність, імпульсивність, злопам’ятність, мстивість, боягузливість, непослідовність дій); особливості сімейних відносин (інформація про склад сім’ї, побутові й матеріальні умови проживання, характер сімейних стосунків, авторитетність членів родини); інформація про стан здоров’я (наявність хронічних захворювань, травм головного мозку, часті простудні захворювання, скарги на головний біль, апетит); ставлення до вживання алкогольних напоїв та наркотичних речовин (факти, які вказують на можливе вживання алкогольних напоїв і наркотичних речовин); додаткові відомості (інформація про перенесені курсантом складні життєві ситуації – розірвання любовних стосунків, смерть родичів, товаришів, близьких), а також дає змогу здійснити моніторинг та вести контроль за виховною роботою курсового офіцера з курсантом, визначати його готовність до виховної роботи.

Методом опитування встановлено, що значна частина курсових офіцерів (90%) висловила потребу в теоретичній і практичній підготовці до виховної роботи у формі лекцій і тренінгів (практичних занять). Також вони запропонували тематику занять, яку б хотіли опанувати: 34 (89,5%) респондентів хотіли б більше дізнатися про управління виховною роботою; 31 (81,5%) – про методи виховної роботи; 24 (63,1%) – про організацію виховної роботи. Зокрема, 24 (63,1%) опитаних виявили бажання отримати знання з тем: “Шляхи вирішення конфліктних ситуацій” і “Профілактика та попередження девіантної поведінки”. Ці дані вказують на те, що більшість курсових офіцерів мають потребу в спеціальних професійних, педагогічних і психологічних знаннях, вміннях і навичках [5].

Складний характер організаторських умінь, застосовуваних у виховній роботі з курсантами, вимагає гнучкого, творчого використання психолого-педагогічних знань і навичок в умовах ВНЗ МВС України.

На наш погляд, дуже важливим компонентом у виховної роботи з курсантами є формування в курсових офіцерів стилю спілкування, що за-

пропонував М. С. Коваль [6, с. 119]. Однак дотримання субординації й статутних вимог ми не упускаємо. Вважаємо, що психологічні якості, які входять до складу професійної компетентності вихователя, – це прагнення вдосконалення індивідуального стилю роботи та спілкування.

Стиль спілкування – це сукупність стійких прийомів ведення самого процесу спілкування, що повторюються. Різні комунікативні установки, знання, уміння та навички в кожній людині утворюють відносно стійку єдність, якою спілкування однієї людини відрізняється від спілкування іншої [7, с. 75].

Для оптимального стилю характерне гармонійне поєднання індивідуального із загальноприйнятим, він виявляється як індивідуальні варіації комунікативної поведінки в межах загальноприйнятих норм спілкування в соціальному й психологічному плані [7, с. 78] з використанням довірливого спілкування [8, с. 46] для виявлення криз у курсантів.

Оптимальний стиль спілкування та педагогічний такт формують високий авторитет курсового офіцера серед курсантів, і його не можна розглядати як щось стале, незмінне, він постійно змінюється, удосконалюється під впливом досвіду, навчання й роботи над собою [9, с. 72].

Найчастіше в курсових офіцерів зустрічається такий стиль спілкування, який відображає механічне засвоєння норм і стандартів спілкування вищого керівництва, що свідчить про те, що власний стиль спілкування не вироблено, тому що комунікативні навички відсутні, а вміння не набуті й не розвинені, в результаті чого організаторські вміння не сформовані, отже, не сформована й готовність до виховної роботи. Як правило, легко та часто засвоюється небажаний стиль спілкування у вигляді залякувань, погроз, надмірної авторитарності.

Несформована готовність до виховної роботи в курсових офіцерів викликає нерозуміння завдань, виникає часта зміна курсових офіцерів, а це вносить у виховну роботу непослідовність і стихійність. Кількість курсантів на курсі досить велика – від 120 до 200 осіб. Значну частину робочого часу курсового офіцера займають службові та організаційні заходи, численні наради, добові чергування, вирішення господарських питань тощо. Тому розробка та впровадження запропонованих нами навчальної програми й тренінгу визначаються необхідністю підготовки саме вихователя – курсового офіцера.

Формування організаторських умінь у курсових офіцерів до виховної роботи з курсантами здійснюється за допомогою тренінгових технологій. Методами підготовки курсового офіцера до управління виховною роботою є методи активного навчання та взаємодії, розподілені на дві групи: методи соціально-психологічного тренінгу й дискусійні методи.

Стиль спілкування курсового офіцера у виховній роботі змінюється та вдосконалюється в ході тренінгу, що сприяє позитивній морально-психологічній атмосфері в курсантському колективі. У курсантів з'являється можливість розкрити індивідуальні здібності в групі, виявляти власну особистість у ході навчання та служби, набувати багатого соціального досвіду від однокурсників, командирів, професорсько-викладацького складу, розвивати культуру відносин і спілкування з однолітками, курсантами жіночої статі.

Висновки. Формування організаторських умінь у курсових офіцерів можливе в процесі спеціальної підготовки й сприятиме готовності до виховної роботи з курсантами. Організаторські вміння – способи, які дають змогу успішно управляти виховною роботою з курсантами, які є професійно необхідною якістю особистості будь-якого вихователя, а тим більше такого, чия діяльність пов'язана з управлінням і організацією виховної роботи з курсантами.

Список використаної літератури

1. Томин Н. А. Формирование воспитательных умений будущего учителя в процессе вузовской общепедагогической подготовки / Н. А. Томин, Н. Ф. Белокур. – Челябинск : ЧГПИ, 1986. – 72 с.
2. Глазунов С. В. Управлінське спілкування : навч. посіб. / Станіслав Васильович Глазунов. – Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2002. – 88 с.
3. Дем'янюк Т. Д. Виховний процес у вищому закладі освіти / Тамара Дмитрівна Дем'янюк ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Київ : Б. в., 2003. – 227 с.
4. Фидельман Г. Н. Наказание как движущая сила менеджмента и отказ от наказания [Электронный ресурс] / Г. Н. Фидельман. – Режим доступа: <http://www.elitarium.ru/index.php?pid=81&id=2808>.
5. Червоний П. Д. Педагогічний менеджмент у виховній системі вищих навчальних закладів МВС України / П. Д. Червоний // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія “Педагогіка і психологія”. – 2006. – Вип. 9. – Ч. 1. – С. 136–140.
6. Коваль М. С. Формування індивідуального стилю професійного спілкування у майбутніх офіцерів пожежної охорони / М. С. Коваль // Наук. зап. : Серія: Педагогіка і психологія, період. вид. – Вінниця : ВДПУ ім. Михайла Коцюбинського. – 2000. – № 2. – С. 119–123.
7. Шкуратова И. П. Эмоциональные и познавательные характеристики общения / И. П. Шкуратова, А. П. Ташева, Т. П. Скрипкина и др. ; отв. ред. В. А. Лабунская. – Ростов-на-Дону : Изд-во Рост. ун-та, 1990. – 167 с.
8. Дьяченко М. И. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях. Психологический аспект / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, В. А. Пономаренко. – Минск : Университетское, 1985. – 207 с.
9. Червоний П. Д. Формирование конфликтологической компетентности в воспитательной работе с курсантами МВД Украины / П. Д. Червоний // Alma mater (Вестник высшей школы). – Москва : Российский ун-т дружбы народов, 2013. – № 2. – С. 71–75.

Стаття надійшла до редакції 13.02.2015.

Червоний П. Д. Организаторские умения как компонент готовности курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами вузов МВД Украины

В статье исследуются организаторские умения как компонент готовности курсовых офицеров к воспитательной работе с курсантами вузов МВД Украины. Установлено, что организаторская, регулирующая и информативная функции воспитательной работы позволяют курсовым офицерам решать организаторские задачи в воспитательной работе и повседневной службе, регулировать отношения между курсантами. Благодаря этому можно определить конкретные задачи, творчески подойти к планированию воспитательной работы. Для подготовки курсового офицера к управлению воспитательной работой рекомендуются методы активного обучения и взаимодействия, которые делятся на две группы – социально-психологического тренинга и дискуссионные методы.

Ключевые слова: *готовность, курсант, организаторские умения, воспитательная работа, метод активного обучения, социально-психологический тренинг, дискуссионный метод.*

Chervoniy P. Organizational Abilities as a Component of Course Officers' Readiness for Educational Work With Cadets of Higher Educational Institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

The article investigates organizational abilities as a component of course officers' readiness for educational work with cadets of higher educational institutions of the MIA of Ukraine. It has been determined that organizational, regulatory and informative functions of educational work allow the course officers to solve organizational problems in educational work and daily service, to regulate relations among the cadets which permits to define concrete tasks, to employ creative approach to educational work planning. In order to control the educational work performed by course officers with the cadets "A register of individual educational and socio-psychological work with a cadet" has been developed and implemented. This register allows a course officer to structurally employ the individual approach to the education of a cadet. Planning educational work with the cadets envisages the following: moral-psychological discipline support and prevention of offences; cultural-educational, enlightenment and individual-educational work with the cadets. It has been proposed to make use of training technologies in order to form organizational skills to enable the course officers to perform educational work with the cadets. The methods of preparing a course officer to control the educational work have been determined as methods of active learning and interaction which are divided into two large groups: socio-psychological training methods and discussion methods. Theoretical and practical basis of the problem of forming availability for educational work among officers who work with cadets is analyzed; basic categories and notion are specified; pedagogical technology of training officers who work with cadets is grounded and offered.

Key words: *readiness, cadet, organizational abilities, educational work, active learning method, socio-psychological method, discussion method.*